

ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 1939 ÎN ȚINUTUL SUCEAVA

Radu-Florian Bruja

Alegerile parlamentare din vara anului 1939 au fost extrem de originale în peisajul electoral românesc. Regimul monarhic personal instituit de Carol al II-lea a marcat practic decesul parlamentarismului în România. Constituția din 20 februarie 1938, crearea unei singure formațiuni politice – Frontul Renașterii Naționale – și Legea electorală din 9 mai 1939 au creat, deși menținut în structura sa bicamerală, un Parlament ce nu mai avea asigurată reprezentativitatea națională caracteristică epocii anterioare. Și campania electorală a fost inedită: ea nu a fost axată în principal pe elogierea meritelor F.R.N. ci mai degrabă pe acuzarea tarelor vechilor partide politice.

Odată realizat programul de întărire a sistemului frontist și de imprimare a unui original caracter de uniune națională, a fost grăbită elaborarea unei noi legi electorale. Oficializată pe 9 mai 1939, legea lăsa aparență unui caracter democratic, dar restrângea dreptul la vot, ridicând vârsta electoratului la 30 de ani. Numărul alegătorilor s-a redus astfel, de la 4.6 mil. în 1937 la 3 mil. în 1939. În schimb, acorda drept de vot femeilor, pentru prima dată în țara noastră. Aceste modificări erau evident îndreptate împotriva Mișcării legionare. Tinerii sub 30 de ani aveau mai cu seamă înclinații spre naționalism și antisemitism, în timp ce femeile erau în majoritate apolitice, mergând „pe mâna bărbatului”. Singura organizație politică legală, Frontul Renașterii Naționale, a prezentat listele celor 462 de candidaturi, lăsând electoratului șansa să aleagă cei 258 de deputați. Aceștia, erau împărțiți conform criteriului corporatist, câte 86 pentru categoria a.) Agricultură și muncă manuală; 86 pentru categoria b.) Comerț și industrie; respectiv 86 pentru categoria c.) Ocupațiuni intelectuale. Senatul era alcătuit din 88 de senatori aleși, 88 desemnatori numiți de rege dintre favoriții săi, care nu ar fi câștigat eventual alegerile, și un număr desemnatori de drept care erau la a 10-a legislatură. Circumscripțiile electorale au devenit Ținuturile, listele cu candidați fiind comune în toate județele unui Ținut.¹ Iată cum era văzută reforma electorală de cotidianul oficial al regimului: „reforma nu constituie numai un progres în materie de procedură electorală, ci realizează, într-o formă nimerit aleasă, echilibrul prin colaborarea activă, între cele trei puteri ale statului”² Noii senatori erau în realitate subordonați executivului, fiind „doar deținătorii actuali ai unor înalte funcții”. Legea electorală prevăzând că pierdeau odată cu funcția și mandatul de senator de drept.³

Începând cu luna mai, autoritățile centrale și locale, sprijinite de secretarii diriguitori ai F.R.N. au pregătit alegerile în detaliu pentru a preîntâmpina eventualele nesincronizări. Prin intervenția aparatului de stat s-a căutat crearea unei atmosfere de sărbătoare evenimentului. Printr-un ordin, datat încă din 11 mai 1939 se creau comisii responsabile cu întocmirea listelor electorale. Aceste comisii erau formate din primari, secretarii F.R.N. și șefi de poliție pentru localitățile urbane, respectiv primari, notari și șeful postului de jandarmi pentru localitățile rurale (în mediul rural lipseau secretarii F.R.N., unele comune neavând organizate secții ale partidului). Comisiile aveau obligația întocmirii listelor cu toți cetățenii de ambele sexe, care întruneau condițiile prevăzute de art. 5 din legea electorală. Astfel prin „știutori de carte” se înțelegea „toți acei care știu a citi și iscali” fără să facă dovada cu un certificat școlar.⁴ În cazul minorităților naționale era suficient să știe să se semneze în limba maternă. Electoratul era împărțit conform criteriilor profesionale, calitatea de alegător deținând-o doar cei ce făceau dovada că practică efectiv o profesiune din cadrul celor trei categorii. Funcționarii publici erau trecuți la categoria ocupațiuni intelectuale cu excepția personalului administrației locale care aveau meserii de bază din cadrul celorlalte categorii. Pensionarii erau considerați funcționari în retragere (ca și militarii în retragere) și erau înscrși în listele categoriei din care au făcut parte în

timpul serviciului.⁵ Listele electorale au fost întocmite în duplicat, alegătorii fiind înscrși în ordine alfabetică.

Prin afișaje, apeluri sau prin anunțuri însoțite de bătăi de tobă au fost înștiințați toți alegătorii că au obligația de a se înscrie în listele electorale.⁵ Cu această ocazie, pentru a asigura prezența tuturor cetățenilor cu drept de vot, fără acte de identitate (în mare majoritate femei) au putut să intre în posesia unor astfel de adeverințe, în mod gratuit, pe baza unei cereri.⁵

Funcționarii care formau comisiile electorale trebuiau să ia măsurile necesare prevenirii oricăror erori sub pedeapsa destul de severă a unei amenzi între 1000 și 2000 de lei și pierderea dreptului de a mai lucra în domeniul public timp de 3 ani. Pentru cei care comiteau greșeli intenționate sau refuzau să îndeplinească sarcinile trasate, pedepsele constau în amenzi de 1000 până la 3000 de lei și chiar cu închisoarea de la 15 la 30 zile.⁸

Pentru eventualele cheltuieli pe care trebuiau să le suporte autoritățile locale s-a alocat suma de 200.000 lei pentru fiecare județ. Banii puteau fi folosiți în următoarele scopuri: pentru tipărirea materialului electoral, pentru diurnele magistraților în zilele de votare ca și transportul acestora. Buletinele de vot erau distribuite gratuit direct de la București.⁹ Totodată se asigura gratuitatea transportului pe C.F.R. a alegătorilor care nu aveau secții de votare în localitatea de domiciliu, aceștia fiind însoțiți de primari și trebuind să se întoarcă cel mai târziu a doua zi după scrutin (în special pentru alegerile la Senat).¹⁰ Din tabloul cu secțiile de votare din jud. Suceava pentru alegerile deputaților din 1 iunie 1939 se poate ilustra participarea la vot:

- Secția de votare Suceava I, în localul Primăriei: au votat 1434 din 1607 alegători din Suceava și Lisaura;
- Secția de votare Suceava II, în sala Curții de Jurați: au votat 1536 din 1735 alegători din Tișăuți, Ipotești, Sf. Ilie, Scheia, și Mihoveni;
- Secția de votare Ilișești, în localul Primăriei: au votat 1756 din 1848 alegători din Ilișești și Bălăceana;
- Secția de votare Drăghești, în localul Școlii primare: au votat 1112 din 1191 alegători din Drăghești și Stupca;
- Secția de votare Măzănăești, în localul Școlii primare: au votat 1197 din 1309 alegători din Măzănăești, Berchișești, Băișești, Liteni și Zaharești;
- Secția de votare Todirești, în localul Școlii primare: au votat 1150 din 1284 alegători din Todirești, Comănești, Părâuți și Costăna;
- Secția de votare Bosanci, în localul Școlii primare: au votat 934 din 989 alegători din Bosanci, și Plăvălari;
- Secția de votare Ruși Mănăstioara, în localul Școlii primare: au votat 921 din 1049 alegători din Ruși Mănăstioara și Udești;
- Secția de votare Gara Ițcani, în localul Primăriei: au votat 1749 din 1888 alegători din Ițcani Gară, Ițcanii Noi, Burdujeni, Adâncata, Mitocu Dragomirnei și Lipoveni;
- Secția de votare Măriței, în localul Școlii primare: au votat 1275 din 1427 alegători din Măriței, Dărmănești, Pătrăuți, Șerbăuți, Călinești- Cuparencu, Românești și Dănila;
- Secția de votare Solca, în localul Primăriei: au votat 944 din 1095 alegători din Solca, Clit și Botoșana;
- Secția de votare Arbore, în localul Școlii primare: au votat 1228 din 1311 alegători din Arbore, Iaslovăț și Cajvana;
- Secția de votare Cacica, în localul Școlii primare: au votat 973 din 1058 alegători din Cacica, Pârteștii de Sus și Pârteștii de Jos.¹¹

Rezultă astfel că, în cele 13 secții de votare din jud. Suceava (cel mai mic din Ținut) urmau să voteze un număr de 17.798 alegători repartizați: 15.651 la categoria Agricultură și muncă manuală; 650 la categoria Comerț și industrie și 1.490 la categoria Ocupațiuni intelectuale. Din acest total au votat 16.317 persoane, 1024 voturi fiind anulate.¹² În ciuda pedepselor lipsa la vot poate fi explicată prin atitudinea de rezistență pasivă a populației față de regim.

Campania electorală era simplă, candidații erau propuși de secretariate și aprobați de organele directoare ale F.R.N. Fiecare candidat prezenta o fișă cu fotografia și profesia sa, ca și o

garanție de 15.000 lei. Panourile electorale prezentau afișele cu candidații grupați pe profesii, numele lor fiind cu câteva zile înainte de ziua scrutinului.¹³ Pentru liniștea campaniei electorale și a zilelor de 1 și 2 iunie 1939, zilele de vot, funcționarii administrației de stat, de la primari până la șefii posturilor de jandarmi (toți membri F.R.N.) trebuiau să ia măsurile necesare, nelipsind amenințarea pedepselor, amenzilor sau chiar închisoarea.¹⁴ Votul era obligatoriu, cei ce nu-și exercitau dreptul la scrutin erau amendați cu suma de 1000 lei.¹⁵ Avantajele noii campanii electorale erau văzute în antinomie cu trecutele scrutinuri: „Iar, agitația demagogică și calomnioasă, risipa de bani și târgul cunoștințelor, împuțnicirile întrunirilor, bățele, voturile și interesele meschine de club, au fost trecute în muzeul de antichități”.¹⁶ Sistemul de votare era diferit de cele anterioare: alegătorul primea fotografiile candidaților și alegea un număr de 6 fotografii ale acestora; în general erau 12-15 fotografii pe un afiș electoral corespunzător unei profesii. Aceste fotografii erau introduse într-un plic care se sigila, fără a fi ștampilat sau înscris, și se introducea în urnă. Fotografiile rămase erau considerate ca nevotate și se distrugau pentru a nu mai fi votate în fals.¹⁷ Erau valabile și buletine de vot fără fotografie, având trecut doar numele candidatului.¹⁸ Prefectul jud. Rădăuți prevedea că „alegătorul va vota propriu în listele votanților și cunoscut fiind cât de încet semnează țărănul și muncitorul manual, pe baza încercărilor făcute în această privință, suntem de părere că într-un ceas nu vor putea vota decât 30-40 alegători, adică în 20 de ore cel mult 800 de alegători”.¹⁹ În aceste condiții, el propunea ori creșterea numărului secțiilor de votare ori simplificarea acestei proceduri. S-a optat pentru prima variantă; astfel în jud. Rădăuți s-au creat următoarele birouri electorale: cu secțiile de votare, 1.) – Judecătoria Rădăuți, cu secțiile de votare 1.) Rădăuți, în localul Primăriei; 2.) Satu Mare, 3.) Frătăuții Noi, 4.) Marginea, 4.) Horodnicul de Sus (toate în localul școlilor primare respective).

- Judecătoria Putila, în localul propriu: - Judecătoria Săletin, tot în localul propriu: - Judecătoria Vicovul de Sus, cu secțiile de votare, 1.) Vicovul de Sus, 2.) Putna, 3.) Vicovul de Jos (toate în localurile Primăriilor respective); - Judecătoria Siret, cu secțiile de votare 1.) Siret, în clădirea Gimnaziului de băieți, 2.) Băineț, în localul școlii primare și 3.) Tereblecea, tot în localul școlii primare.²⁰ Pentru decurgerea cât mai liniștită a procesului electoral, - s-a hotărât crearea unor birouri pe lângă fiecare secție de votare, pe lângă Cancelaria Ținutului. Scopul lor era de a ține la curent autoritățile asupra desfășurării procesului de votare și asupra participării la vot. Odată cu terminarea alegerilor aceste birouri alcătuiau un proces verbal cu rezultatele scrutinului. Datele erau transmise printr-un serviciu telefonic pus la dispoziție, de la biroul inferior, către cel imediat superior, datele fiind centralizate la nivel de Ținut și trimise la București. Pentru a asigura menținerea liniștii și ordinii în zilele alegerilor, barurile și cărciumile erau închise, rămânând deschise o singură oră pe zi doar restaurantele.²¹ Birourile electorale controlau campania, orice afișaj sau propagandă împotriva organizației politice oficiale fiind interzisă.²² Aceleași birouri hotărâu și numărul afișajelor din fiecare localitate: astfel în orașul Suceava au existat 4 afișaje pe str. Ferdinand și pe str. Maria. După încheierea campaniei și a alegerilor în termen de 24 ore aceste afișaje electorale au fost strânse.²³ Din acest punct de vedere, campania electorală din 1939 a fost cea mai „curată” din istoria electorală interbelică.

Alegerile pentru Senat au avut loc pe 2 iunie 1939 la secția de pe lângă Curtea de Apel din Cernăuți votul fiind obligatoriu, secret și uninominal. Pentru cei ce obstrucționau operațiunile electorale s-a hotărât o amendă de la 500 la 2000 lei sau închisoarea de la 15 la 30 zile.²⁴

Rezultatul alegerilor a fost dat publicității în zilele de 4 și 5 iunie. Ținutul Suceava înregistrând un număr mare de voturi la categoria Agricultură și muncă manuală. Au intrat în Parlamentul Frontului Renașterii Naționale, cum a fost numit, din categoria a.) Ungureanu Ilarion a lui Vasile cu 34. 486 de voturi; Buzilă Petru cu 31. 694 voturi; Flondor Șerban cu 28. 595 voturi; Ioachimciuc Octavian cu 27. 978 voturi; Moldovan Dumitru cu 27. 410 voturi și Teodor Ștefan cu 25. 741 voturi; categoria b.) Ardeleanu Constantin cu 2. 927 voturi; Melinte Grigore cu 2. 910 voturi; Mavrocordato Nicolae cu 2. 878 voturi; Lunguleac Onofrei cu 2. 810 voturi; Cazacu Ioan cu 2. 729 voturi și Turcan Aurel cu 2. 389 de voturi. De la categoria c.) au ajuns deputați Vântu Gh. Gheorghe, cu 10. 471 voturi; Săveanu Nicolae cu 7. 755 voturi; Popovici Traian cu 6. 462 voturi; Nandriș cu 6. 214 voturi; Cădea Romulus cu 6. 013 voturi și

Hacman Max 5. 669 de voturi.²⁵ Dintre candidații, pe listele Senatului a ajuns Nicolae Manoliu Tezcanu agricultor din comuna Zvorâștea.²⁶ Titus Czerkowski din Mitocul Dragomirnei a fost numit senator pe listele secției minoritare polone a F.R.N.²⁷ Despre membrii noului parlament al F.R.N. presa trăgea două concluzii: „în viitorul parlament vor fi elemente cu adevărat active, adică din acelea ce participă real la procesul de producție a țării [...] și că s-a pășit la o democratizare a competenței parlamentului în sensul că fac parte din el oameni ce nu-și arogă alt merit decât acela al îndeletnicirii lor, fie ea cât de umilă”²⁸. Și Carol al II-lea nota: „alegerile de ieri s-au petrecut cât se poate de bine. Unde este agitația cea mare care se vedea altădată? Cetățenii și-au făcut datoria în liniște și demnitate. Mare succes pentru guvern, ai căror membri sunt mai peste tot în capul listelor”²⁹.

În conjunctura politică internă a anului 1939, alegerile n-au fost un succes ci s-au încadrat în tiparul politici duse de regim prin intermediul Frontului Renașterii Naționale. Ele nu puteau da un alt rezultat, atât timp cât un singur partid s-a înscris în cursa electorală, votul fiind obligatoriu sub amenințarea unor amenzi. Nu a existat un scrutin normal în condițiile în care electoratul nu avea de ales. Intervenția aparatului de stat în alegeri, o constantă a perioadei interbelice, a asigurat succesul Frontului. Guvernul nu era hotărât numai să câștige alegerile ci și să dea o atmosferă de sărbătoare evenimentului. Campania electorală a fost extrem de scurtă pentru a nu da posibilitatea opoziției să se manifeste. Totodată a generat și un legislativ divizat, căci, sub masca F.R.N. parlamentarii își disputau propriile idei politice. Uniunea națională avea să se destrame imediat după deschiderea lucrărilor, pe 7 iunie 1939. Scrutinul a fost bine regizat pentru a preîntâmpina orice manifestări ostile și pentru a ascunde caracterul de improvizat al regimului. Această campanie electorală inedită avea însă să anticipeze ceea ce avea să se întâmple peste numai câțiva ani.

Summary

The parliamentary elections in 1939 were the original at Romanian inter-war electoral scenery. The electoral campaign was very short, the panels of candidates were elaborated in accordance with corporativ criterion and the suffrage was obligatory. The elections were settled proceeding from The Electoral Law in May 1939 and stipulated only party list: The National Renaissance Party.

NOTE:

1. Ioan Scurtu (coord.), Constantin Mocanu, Doina Smârcă, *Documente privind istoria României între anii 1918- 1944*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p. 470-472;

2. „România” din 22 iunie 1939 p.20;

3. Eleodor Focșăneanu, *Istoria constituțională a României (1859-1991)*, București, Editura Humanitas, 1995, p.470-472;

4. Arhivele Naționale Suceava, *Fond Prefectura județului Suceava*, 4/1939, f. 5; (în continuare A.N.S.);

5. *Ibidem*, f.18;

6. *Ibidem*, f.5;

7. *Ibidem*, f.145;

8. *Ibidem*, f.5;

9. *Ibidem*, f. 92;

10. *Ibidem*, f.149;

11. *Ibidem*, f.139;

12. *Ibidem*, f.180;

13. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire vol. II (noiembrie 1933-septembrie 1940)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p.980;

14. A.N.S., *Fond Prefectura județului Suceava*, 4/1939, f.5;

15. Idem, *Fond Prefectura județului Câmpulung*, 28/1939, f.215;

16. „România” din 22 iunie 1939, p.3;
17. A.N.S., *Fond Prefectura județului Suceava*, 4/1939, f.105;
18. *Ibidem*, f. 172;
19. *Idem*, *Fond Prefectura județului Rădăuți*, 6/1939, f.26-27;
20. *Ibidem*, f.35;
21. *Idem*, *Fond Prefectura județului Suceava*, 4/1939, f.140;
22. *Idem*, *Fond Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc*, 28/1939, f.215;
23. *Idem*, *Fond Prefectura județului Suceava*, 4/1939, f.188;
24. *Idem*, *Fond Prefectura județului Câmpulung Moldovenesc*, 28/1939;
25. Theodor Vlădescu, *Frontul Renașterii Naționale. Origina și doctrina*, București, 1939, p. 123-124;
27. Florin Pintescu, Daniel Hrenciuc, *Din istoria polonezilor în Bucovina*, Suceava, 2002, p. 160;
28. „Semnalul” din 28 iunie 1939, p.1;
29. Carol al II-lea, *Însemnări zilnice 1937-1951 vol.II (13 septembrie 1938-15 decembrie 1939)*, ediția Nicolae Rauș, București, Editura Scripta, 1997, p. 107;